

Д. філол. н., проф. Панченко О. І.

**Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, Україна
ВПЛИВ СИНТАКСИЧНОЇ ФУНКЦІЇ НА МОРФОЛОГІЧНІ
ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО ЗАЙМЕННИКА**

Д. филол. н., проф. Панченко Е. И.

**Днепропетровский национальный университет имени О. Гончара, Украина
ВЛИЯНИЕ СИНТАКСИЧЕСКОЙ ФУНКЦИИ
НА МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ
АНГЛИЙСКОГО МЕСТОИМЕНИЯ**

**Doctor of Science (Philology), professor E. I. Panchenko
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University, Ukraine
INFLUENCE OF SYNTACTIC FUNCTION ON MORPHOLOGICAL
FEATURES OF ENGLISH PRONOUN**

У статті розглядаються проблеми використання англійських особових займенників. Дослідження виконано на матеріалі англійських прозових творів другої половини ХХ – початку ХХІ сторіччя. Розглянуто функціональне навантаження особового займенника першої особи в називному та об'єктному відмінках. Наведено численні приклади з художніх творів. Запропоновано пояснення вживання об'єктного відмінку у функції підмета актуальним членуванням речення. Називний відмінок вживається у функції теми, а об'єктний – реми.

Ключові слова: займенник, перша особа, відмінок, тема, рема.

В статье рассматриваются проблемы использования английских личных местоимений. Исследование выполнено на материале английских прозаических произведений второй половины ХХ – начала ХХІ столетия. Рассмотрена функциональная нагрузка личного местоимения первого лица в именительном и объектном падежах. Приведены многочисленные примеры из художественных произведений. Предложено объяснение употребления объектного падежа в функции подлежащего актуальным членением предложения. Именительный падеж употребляется в функции темы, а объектный – ремы.

Ключевые слова: местоимение, первое лицо, падеж, тема, рема.

The problems of the use of the English personal pronouns are examined in the article. Research is executed on material of English prosaic works of the second half of ХХ – the beginning

of the XXI century. The functional loading of the personal pronoun of the first person is considered in nominative and objective cases. Numerous examples are taken from artistic works. Explanation of the use of objective case is offered in the function of subject actual segmentation of suggestion. A nominative is used in the function of theme, and objective as a rheme.

Keywords: *pronoun, first person, case, theme, rheme.*

Актуальність теми цього дослідження визначається тим, що особові займенники є особливою лексико-граматичною категорією сучасної англійської мови, яка, по-перше, надзвичайно поширена у мовленні і, по-друге, має систему відмінкових форм, яка відсутня у будь-якої іншої частини мови або розряду. У зв'язку з тим, що головним засобом розрізнення підмета і прямого додатку став порядок слів у реченні, відмінкові форми стали додатковим засобом вираження суб'єктно-об'єктних відносин і набули змоги використовуватися для інших цілей.

Особливості використання англійських займенників досліджують Н. Д. Арутюнова, Л. С. Бархударов, Е. Бенвеніст, М. Я. Блох, В. В. Виноградов, Е. М. Вольф, І. Р. Гальперін, В. В. Гуревич, Т. А. ван Дейк, Б. О. Ільш, І. П. Иванова, Г. Г. Почепцов, К. Е. Майтинська, Е. В. Падучева, О. І. Смирницький, З. Я. Тураєва, А. А. Уфімцева, Р. Якобсон, В. Abbott, L. Bloomfield, O. Jespersen, J. Lyons, R. Quirk, G. Leech, W. Quine, H. Sweet тощо). Але вплив синтаксичного оточення на вибір морфологічної форми ще не отримав детального теоретичного розгляду. Тому метою нашої статті є аналіз співвідношення відмінкових форм займенників залежно від їх синтаксичної функції.

Як свідчать наші спостереження, співвідношення вживання форм називного і об'єктного відмінку першої особи однини «I» і «me» значно відрізняється від вживання відмінкових форм інших особових займенників. В займенниках першої особи однини тенденція до розширення сфери вживання форм об'єктного відмінку більш розвинена.

Б. О. Ільш, досліджуючи зміну функцій об'єктного відмінку цього займенника, підкреслює: «This process seems to have gone further with first person singular pronoun than with others, reason for this is not yet clear. It is

isolated position this case system in language which must be held responsible for change» [4, p. 68].

Як і інші особові займенники, займенник «I» вживається у функції прямого і прийменникового доповнень у формі об'єктного відмінку, практично не відрізняючись від цих займенників, наприклад:

Oh, Dor, you've been marvelous to me (Cusack).

«How are you? Oh, me. I'm never anything but well.» (Cronin)

– I could have sworn I seen you coming down stairs.

– Me coming down stairs? (O'Casey)

Таким чином, при вживанні особового займенника першої особи однини у функції додатку не спостерігається змін в співвідношенні відмінкових форм. В інших же функціях співвідношення вживання форм об'єктного і називного відмінку займенника першої особи однини має ряд особливостей.

У функції підмета називний відмінок вживається в тих випадках, коли підмет виражений тільки цим займенником або займенник стоїть безпосередньо перед присудком, наприклад:

What's your name? Your first name?

I'm Peter. (Albee)

David and I had a long talk about you last night. (Cronin)

В інших випадках у функціях підмета може вживатися і форма об'єктного відмінку «me». Б. О. Ільш вважає: «Form «me» can occasionally be found in function subject, provided it does not immediately precede predicate verb, as in sentence. «That's law state, Ham, and there's nothing me or you can do about it» [4]. Такої ж точки зору – що форма «me» може вживатися у функції підмета, якщо вона не стоїть безпосередньо перед присудком, дотримуються і Б. С. Хаймович і Б. І. Роговська: «We observe a peculiar trend which is steadily gaining ground, to use objective case instead nominative when pronoun is used predicatively or when it is separated from predicate verb» [3, p. 101].

Така заміна форми називного відмінку формою об'єктного відмінку відбувається в різних синтаксичних функціях: підмета, предикатива, в еліптичних

реченнях тощо. Ця тенденція виражається найбільш яскраво тоді, коли займенник в реченні віддалений від дієслова або при відсутності присудка, вираженого дієсловом, як, наприклад, в еліптичних реченнях. Функція слова в англійському реченні багато в чому визначається його місцем по відношенню до дієслова, отже, при віддаленні займенника від дієслова вноситься неясність в розумінні функції займенника і полегшується прояв тенденцій нетрадиційного вживання відмінкових форм.

Л. С. Бархударов і Д. А. Штелінг додають до цих випадків вживання форми «me» у функції підмета і той, коли форма «me» знаходиться у відособленні перед підметом або після нього:

Me, I picked sides long ago. (Doherty)

There's just Jan and me. (Cusack)

Who took call, me or you? (Pinter).

Але і в розмовному мовленні в цих випадках іноді, як і раніше, вживається форма називного відмінку:

You and I, we are different, Mr. Middleton, we are willing to be old, we are ready to go (Pristley).

Форма «me» також широко вживається в поєднанні займенників «you and me», наприклад:

«You and me has to share rooms» he announced (Pristley);

Course, you and me live at Ritz. (Lindsay)

В цьому випадку форма «me» стоїть у реченні безпосередньо перед дієсловом, тобто причиною її вживання не є віддалення від дієслів. Ймовірно, як вважають деякі дослідники «you and me» в сучасній англійській мові набувають характеру стійкого словосполучення.

Досліджуючи особливості вживання відмінкових форм займенника першої особи однини, не можна не звернути уваги на співвідношення їх у функції іменної частини присудка. В цій функції (предикатива), як правило, вживається об'єктний відмінок, так само, як і в інших особистих займенниках:

I can't bear to lie still like this. It isn't me (Cusack);

It's only me, dear. A Happy New Year to you (Cusack);

Not so much lip, and sit down whoever is first for treatment.

-That's me, sir (Behan).

У функції іменної частини присудка називний відмінок вживається, в основному, тільки в обороті «it is...that, who»:

It's not I who slim, sir. (Wesker)

Окрім перерахованих функцій і випадків вживання в них тієї або іншої відмінкової форми, об'єктний відмінок особового займенника першої особи однини вживається в сучасній англійській мові у коротких відповідях, в усічених реченнях:

I'll let you did it, you, young bogger.

-Me, Mr. Robboe? (Sillitoe);

I said I was. Not you.

-Why not me? (William).

Причина такої зміни співвідношення вживання відмінкових форм займенників, на думку деяких дослідників, полягає в зміні типу самої англійської мови. В аналітичній мові порядок слів стає основним засобом розмежування належного і прямого доповнення. Відмінкові форми особових займенників при цьому стають додатковим засобом виразу суб'єктно-об'єктних відносин, отже, виходить можливість досліджуватися в мові для іншої мети.

З цієї точки зору доцільно розглянути причини вживання об'єктного відмінку замість називного у функції предикатива і підмета. В лінгвістичній літературі зустрічаються різні пояснення цього явища. Б. О. Ільїш пов'язує вживання відмінкових форм з наголошеністю і ненаголошеністю форм займенників у реченнях: «Distinction between I, he, she, we, they on one hand, and me, him, her, us, them, on other, is thus changed from a case distinction to one a different character – that unstressed and stressed forms pronouns» [4, p. 68]. Л. С. Бархударов і Д. А. Штелінг пояснюють це співвідношення

інакше, не пов'язуючи його з наголошеністю і ненаголошеністю займенників: «Эта тенденция свидетельствует о том, что форма именительного падежа ограничивается в употреблении и превращается в особую «приглагольную форму», виконуючу роль показника особи при дієслові – присудку, а форма об'єктного відмінку – в «вільну» форму, що вживається у всіх інших функціях» [2, р. 86]. У підручнику Б. С. Хаймовича і Б. І. Роговської висловлюється точка зору, об'єднуюча перші дві – враховує і наголошеність займенника, і його відношення до дієслівної форми: «Nominative case is regularly preserved when an unstressed personal pronoun is used with a verb as subject a sentence to show person and number agent action verb is associated with» [3, р. 101].

Разом з цими точками зору можна також припустити, що в цих випадках особові займенники отримали можливість використовуватися для виразу теми і реми в реченні.

Широко відомі такі засоби ремовиділення, як інверсія, синтаксичні обороти типу «it is... who» тощо. У сучасній англійській мові найбільш поширена інверсія. За відсутності інших засобів ідентифікації реми в реченні вживається об'єктний відмінок особового займенника. Називний відмінок вживається для позначення теми.

«*What's your name?*» «*I'm Peter*» (Albee) – рема – Peter; I'm – тема, використовується називний відмінок.

«*Where is my neighbour?*» – «*Here I am, neighbour, here I am*» (Behan) – рема – here; I – тема.

Припущення про використання об'єктного відмінку займенника для виразу реми підтверджується аналізом конструкції типу «So am I» та «So was he».

В цих синтаксичних конструкціях в розмовній мові завжди вживається називний відмінок займенника. Цей випадок не можна пояснити за допомогою перерахованих вище теорій: тут особовий займенник стоїть під наголосом, проте використовується називний відмінок, а не об'єктний. Якщо розглянути цю конструкцію з погляду засобів ремовиділення, можна

відзначити наступне: для ідентифікації реми використовується зворотній порядок слів, дуже поширений засіб ремовиділення. Хоча займенник в цьому реченні несе нові повідомлення, немає необхідності виділяти рему за допомогою форми об'єктного відмінку, адже рема вже виділена за допомогою інверсії.

Таким чином, в сучасній розмовній англійській мові відбуваються значні зсуви в співвідношенні називного і об'єктного відмінків особових займенників, особливо займенника «I». Сфера використання об'єктного відмінку розширяється за рахунок звуження сфери вживання називного відмінку.

Але з погляду суворих граматичних правил описане вживання об'єктного відмінку все ще не є нормативним. Навіть у сучасних граматиках відзначається щодо «*It's I*» та «*It's me*»: «*As a matter of fact, both forms are at present avoided by careful speakers. Further light on the importance of formal grammar as a guide to usage will be gained by considering the grammatically equivalent but not equally accepted expression it is him*» [4, p. 108].

Таким чином, дослідження співвідношення вживання відмінкових форм англійських займенників в сучасній розмовній мові показує, що в мові в наявності семантична перебудова відмінкової системи особових займенників. Вона виражається в так званому нетрадиційним вживанні відмінкових форм: об'єктний відмінок особових займенників витісняє називний відмінок.

Література

1. Базовый словарь лингвистических терминов / Л. П. Столярова, Т. С. Пристайко, Л. П. Попко. – К., 2003. – 245 с.
2. Бархударов Л. С. Грамматика английского языка / Л. С. Бархударов, Д. А. Штелинг. – М., 1965. – 304 с.
3. Советов И. М. Личное местоимение первого лица как фактор текстообразования (на материале английского языка): автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». – М., 2012. – 20 с.
4. Хаймович Б. С. Грамматика английского языка / Б. С. Хаймович, Б. И. Роговская. – М., 1970. – 235 с.
5. Plyish B. A. The structure of Modern English / B. A. Plyish – М. – Л., 1965. – 312 p.